

Kniha predstavuje ucelený pohľad na problematiku vedeckého vysvetlenia, odporúčame ju preto každému, kto chce pôsobiť alebo už pôsobí v metodológii vied.

Igor Hanzel

VÝZNAMNÝ EDIČNÝ ČIN V OBLASTI KREŠŤANSKEJ FILOZOFIE

Christliche Philosophie im katholischen Denken des 19. und 20. Jahrhunderts (Kresťanská filozofia v katolíckom myslení 19. a 20. storočia). Graz-Wien-Köln. Hrsg.von E. Coreth. V.M. Neidl. G. Pfligersdorffer. Verlag Styria. 1990. 3 Bände.

Band I: *Neue Ansätze im 19. Jahrhundert* (Zv. I: Nové prístupy v 19. storočí)

Band II: *Rückgriff auf scholastisches Erbe* (Zv. II: Návrät k scholastickému dedičstvu)

Band III: *Moderne Strömungen im 20. Jahrhundert* (Zv. III: Moderné prúdy v 20. storočí).

Trojzväzkové rozsiahle dielo (každý zväzok má cca 900 strán) *Kresťanská filozofia v katolíckom myslení 19. a 20. storočia* je v oblasti filozofie skutočne jedinečným edičným činom celosvetového významu. Po prvý raz sa v tejto mohutnej rukoväti obsiahlym spôsobom preberajú tí myslitelia a školy myslenia, ktorí posledné dve storočia filozofovali vo svetle katolíckej viery. Po *Nových prístupoch v 19. storočí* (1.zv) a *Návrate k scholastickému dedičstvu* (2.zv.) sa dostal v roku 1991 na knižný trh najdôležitejší a najzaujímavejší 3. zväzok *Moderné prúdy v 20. storočí*.

Tento zväzok, o ktorom hovoríme v recenzii, je venovaný tým katolíckym filozofom a filozofujúcim katolíckym teológom 20. storočia, ktorí spoluvytvárajú budúcnosť kresťanského myslenia cestou tvorivého vyrovnávania sa so súčasným filozofickým myslením. Prezentujú sa tu výsledky dialógu katolíckych mysliteľov 20. storočia predovšetkým s filozofiou života, filozofiou hodnôt, filozofiou existencie, filozofiou jazyka, filozofiou dejín, s analytickou filozofiou, fenomenológiou, filozofickým personalizmom a s hermeneutikou.

Takto sa v súčasnom kresťansko-filozofickom myslení sformovala nová pluralita, z ktorej však vystúpilo komplexnejšie a hlbšie porozumenie kresťanských právd. Pre túto novú pluralitu myšlienkových prúdov katolíckeho myslenia je špecifické – na rozdiel od problematiky uvedenej v 1. a 2. zväzku – to, že väčšmi siaha do celého sveta, pričom cieľavedome čerpá z duchovných tradícií rozmanitých kultúr v južnej a východnej Ázii, Afrike a v Latinskej Amerike.

Do tretieho zväzku nás zasväteným spôsobom uvádza štúdia H. M. Schmidingera *Spor o kresťanskú filozofiu a jeho súvislosti* a R. Schaefflera *Filozofia a katolícka teológia v 20. storočí*. Schmidingerov príspevok majstrovským spôsobom podáva dejinný vývin sebaporozumenia kresťanskej filozofie za posledné tri storočia. Dospieva k záveru, že pluralita foriem, ako aj pluralita ponímaní kresťanskej filozofie úzko súvisí s duchovnou atmosférou postmoderny, keď sa rozum a vôbec racionálne podrobujú "zaťažkávacej skúške". Kresťanská filozofia je viac ako inokedy vyzývaná k nájdeniu a zdôvodneniu vývojaschopných proporcií medzi racionálnom a nadracionálnom. V Schaefflerovom príspevku je zaujímavé najmä využitie jazykovo-analytických metód v teológii a v kresťanskej filozofii.

Dielo je vlastne usporiadaným súhrnom portrétov veľkých mysliteľov, ako aj myšlienkových škôl od rôznych autorov (na diele pracovalo vyše 50 filozofov). Väčšina portrétov je komplexná - obsahuje biografickú, doxografickú a bibliografickú časť. Portréty sú usporiadané podľa jazykových, resp. kultúrnych oblastí. Dielo sa v tomto zmysle člení na sedem častí. Každá časť sa uvádza charakteristikou všeobecného filozofického pozadia.

Prvá časť sa venuje nescholastickým katolíckym filozofom *nemeckej jazykovej oblasti*. Nájde tu portréty týchto filozofov: predstavitelia fenomenologických hodnôt: Max Scheler (1874-1928), Dietrich von Hildebrand (1899-1977); filozofi existencie: Peter Wust (1884-1940), Hans Eduard Hengstenberg (1904), Jakob Hommes (1898-1966); dialogický personalista Ferdinand Ebner (1882-1915); induktívni metafyzici: Oswald Külpe (1862-1915), Erich Becher (1882-1929), Aloys Wenzel (1887-1967); novoaugustinisti: Bernard Rosenmoeller (1883-1974), Romano Guardini (1885-1968), Hans Urs von Balthasar (1905-1988); prívrženci "novej metafyziky": Theodor Haecker (1879-1945), Alois Dempf (1891-1982); fenomenologický personalista August Brunner (1894-1985); existenciálni ontológovia: Gustav Siewerth (1903-1963), Bernhard Welte (1906-1983), Max Müller (1906); transcendentálny filozof Hermann Krings (1913) a József Maria Bocheński (1902).

Všetko sú to originálni myslitelia, z ktorých každý je tvorcom nového prúdu alebo školy kresťanskej filozofie. Nie je ich tu, žiaľ, možné čo len jednou vetou predstaviť.

Chýba tu však rad ďalších významných filozofov: predstaviteľka fenomenológie hodnôt: Hedwig Conrad Martiusová (1888-1966); novoaugustinista Johannes Hessen (1889-1971); prívrženci "novej metafyziky": Othmar Spann (1878-1950) a Fritz Joachim von Rintelen (1898-1979); existenciálni ontológovia: Wilhelm Szilasi (1889-1966), Wilhelm Weischedel (1905-1975); dialogický personalista: Ernst Michel (1889-1964), Leo Gabriel (1902), Eberhard Simons, Alexander Gerken (1929); existenciálni personalista: Alfred Delp (1907-1945) a teilhardisti: Alois Guggenberger (1903), Adolf Haas (1914), Ladislaus Boros (1927), Johannes Hemleben a iní.

V **druhej časti** nájdeme nasledujúcich *frankofónnych filozofov*: blondelisti Maurice Blondel (1861-1949), Lucien Laberthonnière (1860-1932); Henri Bergson (1859-1941); novosokratici: Gabriel Marcel (1889-1973), Gaston Fessard (1897-1978); personalisti: Emmanuel Mounier (1905-1950), Maurice Nédoncelle (1905-1976); prívrženci "filozofie ducha": René Le Senne (1882-1954), Louis Lavelle (1883-1951); novoaugustinista Jean Gitton (1901) a filozofka existencie Simone Weilová (1909-1943).

Žiaľ, i v tejto časti chýbajú mnohí významní filozofi: prívrženci "filozofie ducha": Ferdinand Alquié (1906), Jacques Chevalier (1882-1962), Pierre Lachéze-Rey (1885-1957), Jean Nabert (1881-1960); blondelisti: Henry Duméry (1920), Edouard Le Roy (1870-1954), Jacques Paliard (1887-1953), Jules Chais-Ruy (1896); personalisti: Jean Lacroix (1900); novoaugustinisti: Aimé Forest (1898), Guillaume Pouget (1847-1933); existenciálni ontológovia: Jean Beaufret (1907), Michel Henry; teilhardisti: Pierre Teilhard de Chardin (1881-1955) ako filozof, Claude Tresmontant (1925), Norbert Max Wildiers (1904) a iní.

V **tretej časti** z bohatej *talianskej katolíckej nescholastickej filozofie* boli vybraní len dvaja myslitelia: existenciálny personalista Enrico Castelli (1900-1977) a azda napôvodnejší taliansky mysliteľ 20. storočia Michele Frederico Sciacca (1908-1975).

Osobitné portréty by si zaslužili: kresťanský spiritualista Augusto Guzzo (1894), personalista Luigi Stefanini (1891-1956); rozminianisti: Guiseppe Bozzeti (1878) a Dante Morando (1908-1959).

Štvrtá časť zahŕňa neobyčajne rozsiahlu oblasť nescholastických katolíckych filozofov *španielskej a portugalskej jazykovej oblasti*. Uvádzajú sa len portréty štyroch filozofov: ortegisti: Manuel García Morente (1886-1942), Xavier Zubiri (1898-1983); kresťanský spiritualista Angel Maria Amor Ruibal (1869-1930) a spisovateľ Eugenio d'Ors y Rovira (1882-1954). Cená je aj nasledujúca štúdia o nescholastickej kresťanskej filozofii v Latinskej Amerike. V rámci nej nájdeme portréty týchto filozofov: kresťanský spiritualista Alberto Caturelli (1927), A. Basave Fernández del Valle (1923), podnetný svojím konceptom "habencie", t.j. dynamickým ontologickým horizontom nášho myslenia a konania, Caytano Bentancur Campuzano (1910-1982), Juan Carlos Scannone (1931) a Alberto Wagner de Reyna (1915).

Opäť tu chýba José Ortega y Gasset (1883-1955) a ortegisti: Julián Marías (1914), Joaquín Xirau-Palan (1895-1946), kresťanský platonista Manuel Joaquim de Carvalho (1925), blondelista Ramiro de Maetzu (1875-1936) a personalisti: Adolfo Muñoz Alonso (1915), Angel Vassallo.

Piata časť sa v oveľa strohejšie venuje nescholastickým kresťanským filozofom v *anglickej jazykovej oblasti*. Iba z americkej filozofie sa veľmi stručne charakterizujú niektorí filozofi vychádzajúci z tradície jazykovej analýzy a fenomenológie náboženstva: Ninian Smartová (1927), Basil Mitchell (1916), Frederick Feré (1933), Dallas High (1931), Alvin Plantinga (1932) a Nicholas Wolterstorff (1932). Z kresťanských predstaviteľov "procesovej filozofie" sa rozoberajú: Charles Hartshorne (1897), John Cobb (1925) a Elisabeth Krausová, ktorá sa pokúsila otvoriť Witeheadovu metafyziku ideí kreácie.

Chýbajú najmä títo filozofi: personalisti: Joseph Alexander Liegthton (1870), Nicolai O. Losski (1870-1965) v poslednom, americkom vývinovom období svojho myslenia; existenciálni ontológovia: Paul Tillich (1866-1965), John A. T. Robinson (1919); predstavitelia "procesovej filozofie": J. Macquarrie, Schubert M. Ogden, W. Norman Pittenger; fenomenológ náboženstva David Tracy a i..

Šiesta časť pojednáva o nescholastickej katolíckej filozofii východnej a južnej Európy. Je spracovaná ešte stručnejšie a neúplnejšie. Neuvádzajú sa portréty mnohých novších mysliteľov.

Z **poľských filozofov** sa uvádzajú títo: fenomenológ Roman Ingarden (1893-1970), personalistický ontologista Karol Wojtyła (1920), etický personalista Tadeusz Styczen (1931), rozvíjateľ Wojtylovho myslenia Andrzej Póltawski (1923), fenomenológ náboženstva Marian Jaworski (1926), dialektický fenomenológ Władysław Stróżewski (1933) a "filozof drámy" Józef Tischner (1931). Z iných prúdov sa rozobeajú títo filozofi: peismisticko-prométheovský filozof Marian Zdzichowski (1861-1938); analytickí filozofi: Jan Łukasiewicz (1878-1956), Jan F. Drewnowski (1896-1978), Jan Salamucha (1903-1944) a Józef Maria Bocheński (1902). Nájde sa tu ešte novoaugustinistov Franciszka Sawického (1877-1952) a Stanisława Kowalczyka (1932).

Z **maďarských filozofov** sú tu len tri portréty: leibnizovský aristotelik Ákos Pauler (1876-1933), prívrženec "novej metafyziky" Béla von Brandestein (1901) a Valéria Denesová (1879-1978), starostlivo takmer po celé storočie interpretujúca modernú filozofiu.

Týchto filozofov bolo by treba ešte doplniť fenomenológom Vilmosom Szilasiom (1889) a Jenőm Enyvvárim (1884-1959), ako aj teilhardistami Rómanom Rezekom a Lászlóm Borosom.

Z **českých filozofov** (uvádzaných ako československých) nájde sa tu päť portrétov: kresťanský novovitalista Emanuel Rádl (1873-1942), kresťanský orientovaní spiritualisti: Rudolf Inocenc Malý (1889-1965), František Mareš (1857-1942), Vladimír Hoppe (1882-1932) a Alois Lang (1869-1957).

Bolo by potrebné doplniť týchto: kresťanskí novoidealisti: František Hrachovský (1879), Josef Kratochvíl (1882), Ján Kapistran Vyskočil (1886-1956); filozofi existencie: Josef Šafařík (1907-1992), Ladislav Hejdlánek (1927), Rie Preisner, Václav Bělohradský; kresťanskí spiritualisti: Karel Vorovka (1879-1929), Ferdinand Pelikán (1885), Tomáš Trnka (1888) a Robert Konečný (1906).

Zo **slovenských filozofov** sa neuvádza ani jeden. Rovnako úplne absentujú **holandskí** a **flámskí**, ako aj **chorvátski filozofi**.

Slovinských filozofov reprezentuje zakladateľ modernej filozofie Slovincov France Veber (1890-1975), ktorý priniesol nové pohľady do Meinongovej filozofie predmetu, ako aj do ontológie.

Siedma časť sa zaoberá katolíckou sociálnou filozofiou v 20. storočí, ako aj vzťahom katolíckeho myslenia k modernej prírodovede.

Záverom možno povedať, že v tomto diele sa zámer zmapovať nescholastickú katolícku filozofiu 20. storočia podarilo splniť len čiastočne. Lepšie sa to podarilo niektorým encyklopédiám v minulosti, napríklad v *Enciclopedia filosofica* z roku 1967. Napriek tomu toto kompendium prináša množstvo nových informácií, ktoré nielen filozofom u nás, ale aj na Západe boli doteraz rozptýlené, a tým ťažko dostupné. Ukazuje na významný zástoj kresťanskej filozofie v súčasnosti, filozofie usilujúcej sa novým spôsobom riešiť problém vzťahu rozumu a viery.

Ján Letz

PRVÁ MONOGRAFIA O KURTOVI GÖDELOVI

HAO WANG: Reflections on Kurt Gödel (Úvahy o Kurtovi Gödelovi).
Cambridge (Mass.), A Bradford Book of The MIT Press 1987, 336 s.

Je zaujímavé, že až donedávna sa neobjavila na knižnom trhu nijaká monografia o jednom z najväčších logikov svetových dejín Kurtovi Gödelovi (1906-1978), rodákovi z Brna a profesorovi z Princetonu, ak nepočítame populárnu prácu D. R. Hofstadtera nazvanú *Gödel, Escher, Bach* z roku 1979 a inú Wangovu publikáciu *From Mathematics to Philosophy* z roku 1974, kde je hodne materiálu o Gödelovi.

Hao Wang (nar. 1921), profesor logiky na Rockefellerovej univerzite v New Yorku, odborník na matematickú logiku, autor niekoľkých vedeckých i populárnovedeckých kníh, medzi ktorými vyniká najmä *Beyond Analytic Philosophy* z roku 1985, nám v recenzovanej knihe približuje život a dielo rakúsko-amerického odborníka na závažné otázky matematiky, matematickej logiky a filozofie. V práve spomenutej kritike analytickej filozofie, najmä diela B. Russella, R. Carnapa, W. V. Quinea, obhajuje tézu, že základom filozofie, resp. jej východiskovým bodom by mal byť skutočný stav vedeckého poznania. Hao Wang sa vo svojich úvahách často opiera o I. Kantu, K. Marxa, ktorých dobre pozná, o svoju "čínskosť" (s. 212), ktorá spočíva v záujme o otázky ľudského bytia, každodenného života, o poéziu, maliarstvo, jednoducho o veci tohto sveta a nielen o náročné logické a matematické teórie. To robí z jeho knihy vynikajúci životopis a závažný prínos do oblasti, ktorú Nemci nazývajú *Geistesgeschichte* a Američania *intellectual history*.

Úvahy o Kurtovi Gödelovi nie sú suchou monografiou, ktorej môže rozumieť, resp. ju oceniť len niekoľko naslovovzatých odborníkov. Hao Wang sa v posledných desiatich rokoch Gödelovho života snažil prebúrať pancier Gödelovho súkromia, kam pred ním okrem najbližších príbuzných mali prístup iba takí významní predstavitelia vtedajšej vedy, ako boli A. Einstein, P. Bernays, M. Schlick, O. Morgenstern a pár iných. Prostredníctvom listov, početných stretnutí, vlastných prác si prof. Wang natoľko získal dôveru plachého, chorľavého a neurotického človeka, že mohol položiť základy, ktoré si ďalší bádatelia nebudú môcť nevšímnúť. Mravenčia práca predpokladala čítanie rôznorodého a na početných miestach publikovaného i nepublikovaného materiálu, listov a sledovanie mnohých interview. Jej výsledkom je pútavé vykreslenie pomerne nezaujímavého života veľkého vedca, akým Gödel nesporne bol.

Kniha sa delí na tri časti a tie na jedenásť kapitol. Prvá časť má názov *Fakty* a v štyroch kapitolách preberá celkový život a dielo Kurta Gödela v chronologickom poriadku, zahrnujúcom Brno, Viedeň (1906-1939) a Princeton (1940-1978) i tzv. "život teoretického diela", kde sa autor knihy vyrovnáva s doterajším bádaním na Gödelovom teoretickom diele. Za